

GÜLŞƏN MƏMMƏDOVA
BDU-nun Politologiya və sosiologiya
kafedrasının müəllimi
babyface.gnl@hotmail.com

YARADICILIQ VƏ İNTUİSİYA

Açar sözlər: idrak prosesi, yaradıcılıq, təfəkkür, təxəyyül, intuisiya

Key words: the process of cognition, creative activity, thinking, intuition

Ключавая слова: процесс познания, творчество, мышление, воображение, интуиция

Təbiəti etibarilə yaradıcı xarakterə malik olan insan idrakı daim yeni problemlərin aşkarlanmasına yönəlməklə bunların həllində ənənəvi vasitələrdən əlavə standart olmayan üsullardan da istifadə edir. Yaradıcılıq daimi və fasiləsiz proses kimi mənalanır. Son dövrdə insanın yaradıcılıq fəaliyyətini tədqiq edən yeni bilik sferasının (evistikanın) təzahürü heç də təsadüfi deyildir. Bu elm yaradıcılığı insanın gerçəkliyi öz məqsədləri və tələbatlarına uyğun surətdə dəyişdirməyə istiqamətlənən fəaliyyət kimi qiymətləndirir. Yaradıcılığın ən ilkin mərhələsi mövcud tələbatın dərk olunması ilə problemin irəli sürülməsi təşəbbüsüdür.

Yaradıcılıq mahiyyət etibarilə insan təfəkkürünün məhsuldar fəallığı kimi səciyyələnir və rasional fəaliyyətilə zidd deyildir. Təfəkkürün yaradıcı fəallığı insanların həyat – fəaliyyətinin iki başlıca sahəsində – maddi və mənəvi fəaliyyət prosesində reallaşır. Əlbəttə yaradıcılıq həmin fəaliyyət sahələrində spesifik şəkildə təzahür edir. Məsələn, təbiətşünaslıqda yaradıcılığın ən yüksək səviyyəsi kəşflərdir, eləcə də ixtiralar fəallığın məhsuludur. Yaradıcılığın bu iki forması axtarılan problemin həlli kimi səciyyələnir. Hər bir kəşf və ixtira köhnənin inkarı olmaqla yanaşı həm də yeninin yaradılmasıdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, insanın yaradıcılıq prosesi subyektin təxəyyülü və fantaziyasından kənarında mövcud deyildir. Bu keyfiyyətlərdən məhrum olan insanın yaradıcı təfəkkürə malik olması ağlasığmazdır. Çünki belə adam digər insanların əhəmiyyət vermədikləri faktları mövcud olan qeyri-adiliyi sezmək qabiliyyətindən uzaqdır. Yaradıcılıq prosesi digər amillərlə də şərtlənir. Məsələn, güclü müşahidə qabiliyyətinə malik olmaq yaradıcılıq prosesinə özünəməxsus təkan verir.

Yaradıcılıq prosesi nizamsız halda deyil, müəyyən məntiqi ardıcılıqla təşəkkül tapır. Özünəməxsus proses kimi mənəlanan yaradıcılıq prosesi heç bir məntiqi çərçivəyə sığmır və ondan kənara çıxma bilməsi ilə səciyyələnir. Təfəkkür prosesi yalnız yaradıcılıq sayəsində yeniləşmir. Bəzi hallarda insan uzun müddət ərzində həll etməyə qadir olmadığı bu və ya digər problemi ani olaraq dərindən başa düşür və onun düzgün həlli yolunu müəyyənləşdirir. Qəflətən gözlənilmədən təzahür edən bu keyfiyyət intuisiya adlanır.

İntuisiyada qeyri – şüurun əhəmiyyətli rol oynaması onunla əlaqədardır ki, o köhnəlmiş hallar çərçivəsindən azaddır, hərəkətində daha çox çeviklik təzahür etdirir. İntuisiya emosional – rasional prosesdir. Əhəmiyyət o zaman nəzərə çarpır ki, idrakın priyomlarının nüfuz edə bilmədiyi yerdə rol aydın görünür. Müxtəlif mütəfəkkirlər nurlanmanın rolunu dəfələrlə qeyd edərək belə qənaətə gəlmişlər ki, yaradıcılıq prosesinin ən məhsuldar dövrü ilhama gəlmə məqamıdır. «İlham dedikdə müəyyən təmkinlilik, hissələrin intensiv təzahür etməsi, həyəcan, fikri fəaliyyətin yekununu irəlicədən görmək qabiliyyətini ifadə edən intellektual coşğunluq başa düşülür» (1).

Yüksək emosional vəziyyət və eləcə də güclü intuitiv həssaslıq insanın beynində onu düşündürən anlayışların effektiv təkrarlanmasına müsbət təsir göstərir. Həmin prosesdə hiss üzvlərinin və beynin bütün orqanlarının funksional fəallığı güclənir və bunun sayəsində qavrayış, təfəkkür və hafizə xeyli dərəcədə qüvvətlənir. Bunlar bütövlükdə ilhamlı yaradıcılığın zirvə səviyyəsini yaradan orijinal ideyaların, kəşflərin, ruhun dərkliyindən və şüurun hüdudlarından ani olaraq təzahürünə imkan yaradır. Bəzən belə bir düzgün olmayan fikrə təsadüf olunur ki, zəkanın əlamətini zəkanın işi deyil, hər hansı məntiqi düşüncə tərzindən kənar olan qeyri – şüuri mənəvi yüksəliş təşkil edir. Əslində isə hər cür yaradıcılıq və intuisiya zəkanın gərgin işinin tərkib hissəsidir. A.Puankarenin belə bir fikrini qeyd etmək yerinə düşər ki, yaradıcılıqda intuisiya şüuraltı ünsürlərlə və şüurlu proseslərlə müqayisədə daha çox yer tutur. Fəlsəfi ədəbiyyatda qeyd olunduğu kimi, intuisiyanın fəlsəfi idrak sferasında əhəmiyyət kəsb etdiyini sübuta yetirən misallar az deyildir. Məsələn, Aristotelin sillogizm ideyası, R.Dekartın fəlsəfə ilə riyaziyyatı əlaqələndirmək ideyası, İ.Kanın intinomiyaları məhz həmin qəbildəndir.

Bütün bu deyilənlərdən belə nəticəyə gəlmək olar ki, insan yeni biliyi yalnız həmişə məntiqi təfəkkürün köməyi ilə əldə etmir. Intuisiya məhz idraka nüfuz edən yol kimi dəyərləndirilməlidir. Hisslər və mücərrəd təfəkkür kimi intuisiya da bütün insanlarda mövcuddur. Böyük ingilis filosofu Bertran Kassel belə nəticəyə gəlmişdi ki, müəyyən məqamlarda iradə gücünə yaradıcı işi irəlilətmək cəhdləri heç bir nəticə vermirdi. Belə məqamlarda bu filosof şüuraltı səviyyədə ideyaların yetişəcəyi ani səbrsizliklə gözləməyin zəruriliyinə inanırdı. «Mən kitab üzərində işləyərkən demək olar ki, hər gecə onu yuxuda görürəm» (2).

Intuisiyanın başlıca növlərindən biri məhz evristik (yaradıcı) intuisiyadır. Bu funksiya spesifik idrak prosesidir. Yaradıcı intuisiya mahiyyət etibarilə hissi obrazların və mücərrəd anlayışların qarşılıqlı təsirini ifadə etməklə yeni obrazların və anlayışların yaradılması ilə nəticələnir. Onların məzmununu əvvəlki qavrayışları sadəcə sintez etməklə və yaxud mövcud anlayışlarla məntiqi əməliyyatlar aparmaq yolu ilə hasil etmək mümkün deyildir.

Intuisiyanın formalaşmasını və təzahürünü təmin edən ümumi amillər bunlardır: 1) insanın əsaslı peşə hazırlığına malik olması, problemin dərindən mənimsənilməsi; 2) axtarışları əhatə edən şərait, problemlərin səviyyəsi; 3) problemi həll etmək fasiləsiz və gərgin axtarışların olması; 4) yeni fikrin təşəkkülü.

Intuisiya müəyyən mənada yarım instinktiv xarakterə malikdir. O, eləcə də adi şüurdan yüksəkdə qərarlaşır. Belə bir ümumi fəlsəfi mövqe ilə razılaşmaq olar ki, intuisiya idraki qüdrəti baxımdan fəvqəlfəşüur kimi qiymətləndirilə bilər. Intuisiya bircə anda barəsində düşünülmən obyektin ünsürlərinə və hissələrinə nüfuz etməyə qadirdir. Bununla yanaşı həmin obyektin mahiyyətini bütövlükdə əks etdirmək gücünü malikdir. A.Berqsonun qeyd etdiyi kimi intuisiya intellektin yarımkölgəsidir. A.Spirkinin belə bir ədalətli fikrini təsdiqləmək olar ki, intuisiya bir an içərisində obyektin bütöv bir tam kimi mahiyyətini əhatə edə bilər. Bu işi elə sürətlə görür ki, rəşional məntiq ona çata bilmir (3).

Yaradıcılıqda intuitiv komponentlərin «dərk edilməsi» üçün faydalı olan intuisiyanın səciyyəvi əlamətlərinin göstərilməsi praktiki maraq kəsb edir. Bu hadisəni təsnif etmək üçün bir neçə dəfə cəhd edilib. Ümumiyyətlə, bu bütövlükdə problemin tədqiqatında Ən çətin məqamlardan biridir. Elmi idrakda intuisiyanın yerini müəyyən etmək üçün yaradıcı fəaliyyət proseslərində insan beyninin fəaliyyətinin neyrofizioloji əsasları sahəsində Ən yeni tədqiqatlar aparılır. Hissi və intellektual intuisiyanın mahiyyətini sinergetika aspektlərindən izah etməyə çalışırlar.

Elmi idrak – çox mürəkkəb və bir çox cəhətdən hələ sirrli qalan prosesdir. Elmi kəşflər necə baş verir? Alimlərin şüurunda yeni elmi ideyalar necə yaranır? Çox zaman müəlliflərin özləri bunun necə və nə üçün baş verdiyini izah etmək iqtidarında olmurlar. Amma alimlər hər halda öz yaradıcılıq prosesləri haqqında danışmağa salışanda, məsələ çox zaman «güman», «nurhanma», «Birdən ayılma» və s. kimi anlayış və ifadələrin üzərinə gəlib çıxır. İntuisiya! Yeni elmi ideyaların yaranmasında ən mühüm, hətta həlledici rol oynayan amil məhz intuisiyadır. Əgər intuisiya haqqında deyilən bütün fikirləri sistemləşdirsək, onda intuisiyaların həqiqətdə hər yerdə mövcud olduğunu görürük: o, tədqiqatları istiqamətləndirir, empirik məlumatları şərh edir, fundamental anlayışları və nəzəriyyələri yaradır, hipotezləri formalaşdırır, tədqiqat üçün effektiv üsul və metodların seçimini stimullaşdırır. Yeni elmi nəticələrə aparıb çıxaran idrak prosesinin istənilən sahəsi intuisiya ilə sıx bağlıdır. Məlum olduğu kimi, elm sahəsi ilə məşğul olan insanların sayı daim artır. Onlar tədricən cəmiyyətin daha çox hissəsini əhatə etməyə başlayırlar. Beləliklə, elmi tədqiqat işləri çox sürətlə kütləvi peşəyə çevrilir və elmi kəşflər, yeni ideyalar daha mühüm əhəmiyyət kəşf edir. Müasir dövrdə elmi yaradıcılıqda intuisiya problemi çox aktualdır. Bizim cəmiyyətimizdə sinif, xalq kütlə kimi anlayışların bir neçə onilliklər boyu xüsusi olaraq nəzərə çatdırılması şəxsiyyətin yaradıcılıq imkanlarının azalmasına gətirib çıxarıb. İndividuallığın belə bağlanması zəruri olaraq insanda yaradıcılıq meyillərinin azalmasına şərait yaradır. Bu səbəbdən də müasir dövrdə yaradıcılığa dair köhnəlmiş təsəvvürləri aradan qaldırmaq lazımdır. Formalaşan təhsil sisteminin zəif cəhətlərini də qeyd etmək lazımdır. Ali məktəblərdə çoxlu texniki cəhətdən savadlı tişçilərin, amma çox az sayda istedadlı, orjinal düşünən mütəxəsislər hazırlanır. Tələbələrə müxtəlif elmi biliklər öyrədilir, amma onların ümumi yaradıcılıq potensialı inkişaf etdirilmir. Bundan başqa, intuisiya mexanizmi kifayət qədər ümumi xarakter daşıyır, daha doğrusu praktiki olaraq insan fəaliyyətinin bütün sferalarında mövcud olur. Müxtəlif sənətlərdə və müxtəlif həyati situasiyalarda intuitiv komponentləri müşahidə etmək olar. Bura ilk növbədə bədii yaradıcılıq sahəsi aiddir. Hüquqşünaslıqda hakimdən yalnız qanunun «hər nöqtəsi» o, bilmək deyil, həm də onun mahiyyətini başa düşmək tələb edilir. Filologiyada intuisiya «dili hiss etmə» qabiliyyətini inkişaf etdirmək üçün lazımdır. İntuisiya tez-tez tibb sahəsində də təzahür edir; belə ki, həkim «ilk baxışdan» diaqnozu təyin edə bilər, amma eyni zamanda öz qərarını izah etməkdə çətinlik çəkir. Beləliklə, sənətdən asılı olmayaraq hər bir insanın həyatında elə situasiyalara rast gəlmək ki, burada mühüm qərarların qəbulu üçün informasiya və vaxt kifayət etməyəndə intuitiv mexanizm işə düşür.

«İntuisiya və süni intellekt» kitabında (Qranovskiy R.M. və Bereznoy İ.Y.) intuisiyaya yeni və konstruktiv baxış öz əksini tapır. O, insanın təsəvvürlərində dünyanın müxtəlif modellərinin qarşılıqlı təsirinin nəticəsi, kimi nəzərdən keçirilir. Burada insan tərəfindən özünün dərk edilmiş və ya şüuraltı daxili maneələrin aradan qaldırılması ilə əlaqədar olaraq onun inkişafının necə yaradıcılığa şərait yaradan sərbəst dünyanı qavrayış formalarına aparıb çıxarmasından bəhm edilir. İntuisiyanın stimullaşdırması metodları şərh edilir. «Elmdə yaradıcı intuisiya» kitabında (Karmin A.C., Xaykin E.P.) yaradıcı intuisiyanın mahiyyətini analiz etməyə çalışırlar. Yaradıcı intuisiya xüsusi idraki progress kimi nəzərdən keçirilir. Bu idraki progressin mahiyyətini əyani obrazların və abstrakt anlayışların özünəməxsus şəkildə qarşılıqlı əlaqəsi təşkil edir. Yaradıcı intuisiyanın səciyyəvi əlamətləri, onun əsas növləri təsvir edilir. Onun təzahüretmə «mexanizmi» izah edilir. Elmin və bütövlükdə idrakın inkişafında onu rolu aydınlaşdırır. Problemin oxşar aspektləri «İntuisiya və elm» kitabında da (Bunqə M.) öz əksini tapır. Bundan başqa burada elmi idrakda intuisiyanın yeri barəsində olan fikirlərin tarixi inkişafı tədqiq edilir. İntuisiya problemləri

barəsində olan fikirlərin tarixi inkişafı tədqiq edilir. İntuisiya probleminin tarixi və məntiqi cəhətdən tükamülü diqqət mərkəzinə gəlir. İntuisiya problemi zəngin fəlsəfi irsə malikdir. Tarixi-fəlsəfi əcnəbləri nəzərə almadan intuisiyanın mahiyyətinə dair baxışların tükamülünü öyrənmək mümkün deyil. Bu baxışların tükamülünə nəzər salaq. İntuisiya adı altında qədim mütəfəkkirlər şeylərin real mövcud olan vəziyyətinə dair bilavasitə yaranan mülahizəni (hərfi mənada) başa düşürdülər. Belə əldə olunan bilik sonralar hissi intuisiya adlandırıldı. Biliyin bu formasının sadə və əyani olması onu tədqiqatlara təkan verəcək hər cür problematiklikdən məhrum edirdi. İntuisiyaya dair məsələdə ilk fəlsəfi problematikanın əlamətləri Platon və Aristotelin təlimlərində meydana çıxmağa başlayır. Amma məhz burada intuitiv idrakın hissi mahiyyəti inkar edilir. İntuisiya abstrakt təvəkkür sahəsinə köçürülür. Yeni dövr fəlsəfəsindən başlayaraq intuisiyanın idrakı fəaliyyətdə çox mühüm əhəmiyyətini tədricən qəbul etməyə başlayırlar. XVII əsrdə ingilis materializmin banisi F.Bekon fəlsəfə tarixində xüsusi yer tutur. İdrak və metodlar probleminin elmə gətirilməsi məhz onun adı ilə bağlıdır. Gələcəyin elmi nəyə üstünlük verəcək: duyğuya, yoxsa əqlə. İntuisiv olaraq, yoxsa məntiqi mühakiməyə. Bekon əvdim dövrün hissi intuisiya anlayışını işlətməyə cəsarət etmirdi. Amma o, orta əsrlərin intellektual intuisiyasına da spektiv yanaşırdı. Bununla belə onun induktiv metodu işləyib hazırlaması intuisiya probleminin tarixi tükamülü üçün zəruri ilkin şərt idi. Bekonun naturalizmindən materialist xətt T.Hobbs vasitəsilə B.Spinozaya otürülür. XVII əsr mexanistik təbiətşünaslıq dövrü adlanır. Bu dövrdə təbiətşünaslıq və riyaziyyat inkişaf edir, amma bu dövrdə metafizik təvəkkür tərzə hökmran idi. Cəbr, həndəsə demək olar ki, müasir dövrün inkişaf səviyyəsinə çatdı. Qaliley və Kepler göy mexanikasının əsasını qoydular. Nyuton mexanikası geniş yayılır. Kaplerin, Fermanın, Kavalyerin, Paskalin kəşfləri differensial və inteqral hesablaşma üçün zəmin yaradır. XVII əsrdə təbiətşünaslığın və riyaziyyatın belə sürətli qnoseoloji problemlər yaratdı: elmdə ayrı-ayrı faklardan ümumi və zəruri hökmlərə keçid, təbiətşünaslığın və riyaziyyatdan əldə olunan biliklərin möhtəbərliyi, riyazi anlayış və aksiomların mahiyyəti və s. Yeni elmi metodlara tələbat yarandı. Elmi tədqiqat metodlarına olan maraq yalnız təbiətşünaslıq elmlərində deyil, həm də intellektual intuisiya nəzəriyyəsinin əks olunduğu fəlsəfi elmlərdə təzahür edirdi. Rasionalist konsepsiyanın çıxış nöqtəsini bilavasitə və bilavasitə, daha doğrusu intuitiv biliklərin bir-birindən ayrılması təşkil edirdi. Rasionalistlərin fikrincə, belə biliyin yaranmasına səbəb odur ki, elmi idrakda (xüsusəndə riyazi idrakda) Biz sübut edilməsi mümkün olmayan və sübut edilmədən qəbul edilən hökmlərlə rastlaşırıq. Bu birbaşa biliklər xüsusi növ biliklər kimi fəlsəfə tarixinə daxil oldu. R.Dekart intuisiyanı fəlsəfi problem kimi ilk dəfə «kəşf edənlər» dən biridir. Dekartın fikrincə, bəzi ilkin, kifayət qədər aydın mühakimələr olmadan məntiqi proseslər həyata keçə bilməz. Amma bununla belə intuitiv və diskursiv biliklər müqayisə edilmir (4).

XVII əsrdən başlayaraq fəlsəfə tarixində intuisiya probleminə müxtəlif yanaşmalar təbiətşünaslığın və riyaziyyatın müxtəlif problemləri ilə dialektik qarşılıqlı əlaqədə inkişaf edirdi. Yeni kəşflər fəlsəfədən daha ciddi, elmi cəhətdən əsaslandırılmış metodologiya və insanın əqli imkanlarının dərinəndən öyrənilməsinə tələb edirdi. İntellektual intuisiyanın köməyi ilə şeylərin mahiyyətinə birbaşa olaraq nəzər salmaq təbiətşünaslıq üçün kifayət etmirdi. Bu problemin üzərində daha da ətraflı dayanmadan yalnız onu qeyd etmək ki, elmi idrakda intuisiyanın yeri həmişə böyük maraq kəsb edib və problem bu gündə öz aktuallığını qoruyub saxlayır. Amma həm elmi idrakda intuisiyanın yerinə, həm də onun fəaliyyət mexanizminə dair baxışlar birmənalı deyil, hətta ziddiyyətlidir. Biz də müasir dövrdə bu problemə olan yanaşmaları nəzərdən keçirək.

Elmi intuisiyanın xarakterik əlamətləri bu bölmədə elmi intuisiyanın xarakterik əlamətlərini fərqləndirək. Bu hər şeydən əvvəl intuisiyanı insanın digər idraki fəaliyyət mexanizmlərindən fərqləndirmək üçün lazımdır. Bu əlamətlər aşağıdakılardır:

- Bir başa məntiqi nəticə çıxartma yolu ilə istənilən nəticənin əldə olunmasının prinsipcə mümkün olması;
- hissi idrak vasitəsilə istənilən nəticənin əldə olunmasının prinsipcə mümkün olmaması;
- qeyri-iradi olaraq nəticənin mütləq həqiqət kimi qəbul edilməsi (amma bu sonrakı məntiqi əməliyyatların və eksperimental yoxlamaların zəruriliyini aradan qaldırmır) ;
- alınan nəticənin gözlənilməz xarakterə malik olması;
- nəticənin bilavasitə göz qabağında olması;
- alimi ilkin olaraq qoyulmuş problemdən hazır nəticəyə gətirib çıxaran yaradıcılıq aktının mexanizmlərinin və metodlarının dərk edilməzliyi;
- kəşfin çıxış nöqtəsindən başlayaraq keçilmiş yolun qeyri-adi dərəcədə asan və sadə olması;
- intuisiya prosesinin reallaşmasından və alınmış nəticədən yaranan məmnunluq hissinin aydın ifadəsi (8).

Beləliklə, intuitiv olaraq baş verən hər şey qəflətən, gözlənilmədən, qeyri-ixtiyari olaraq sürətlə, asanlıqla, məntiqdən və müşahidədən kənar baş verməlidir, amma bununla belə özü-özündən hissi təcrübəyə əsaslanmalı və qanunauyğun olmalıdır.

Tədqiqatçılar çox zaman intuisiyanın təsnifatını verərkən M.Bunqenin irəli sürdüyü təsnifata əsaslanırlar. Bunqə hər şeydən əvvəl hissi və intellektual intuisiyanı bir-birindən fərqləndirir. Onun fikrincə, hissi intuisiyanın aşağıdakı formaları var:

I intuisiya qavrayış kimi: 1) intuisiya predmetin, hadisənin və ya əlamətin tez cəniləşdirilməsi prosesində təzahür edən qavrayış kimi; 2) Predmet, hadisə və ya əlamətin mənasının və onlar arasındakı qarşılıqlı əlaqənin aydın şəkildə dərk edilməsi; 3) şərh etmə bacarığı

II. İntuisiya təxəyyül kimi; 1) Təsvir etmə bacarığı və ya həndəsi intuisiya; 2) Metafora yaratma bacarığı: müxtəlif obyektlərdə əlamət və funksiyaların qismən oxşarlığını və ya tam formal və struktur oxşarlığını göstərmək bacarığı. 3) Yaradıcı təxəyyül

Bunqə intellektual intuisiyanı aşağıdakı kimi təsnif edir: I intuisiya əql kimi; 1) sürətli əqli nəticə çıxartma- bir müddədən digərinə ani keçid; 2) Sintez etmə bacarığı və ya ümümləşdirilmiş qavrayış; 3) sağlam düşüncə-xüsusi bilik və metodlara deyil, adi biliklərə əsaslanan və ya elmi biliyin keçilmiş mərhələləri ilə məhdudlaşan hökm. II. İntuisiya qiymətləndirmə kimi; 1) sağlam fikir, gözəaçıqlıq və ya nüfuzetmə: problemin əhəmiyyətini, nəzəriyyənin həqiqətə uyğunluğunu, metodun münasibliyini və fəaliyyətin səmərəliliyini tez və düzgün qiymətləndirmək bacarığı; 2) intellektual intuisiya adi təfəkkür tərzini kimi. Amma Bunqenin irəli sürdüyü təsnifat bütövlükdə tədqiqat üçün mühüm əhəmiyyət daşıyır da -problemi həll edə bilməz (1).

İntuisiyanın təsnifatı problemi bütövlükdə tədqiqat zamanı yaranan ən çətin məqamlardan biridir. Bu onunla izah edilir ki, təsnif etmə əməliyyatına məruz qalan predmetin özü formal təsnifat üçün zəruri olan qaydalara tabe olmur. Hər bir formal təsnifat hər şeydən əvvəl bir qrup predmetlərin digər qrup predmetlərin dəqiq və kəskin şəkildə ayrılmasını nəzərdə tutur.

ƏDƏBİYYAT:

1. М.Бунге. Интуиция и наука. Москва, 1967, s.6
2. Избр. произв., М., 1950, s. 86.
3. Bergson H. Matria et memoire. Geneve, 1946, s.76
4. В.Ф.Асмус. Проблема интуиции в философии и математике. s.157
5. Интуиция и научное творчество. М., 1982., s. 17.
6. Алексеев П., А.Пушкин. Философия. М., s. 237.
7. Алексеев П., Панин. Философия. М., s. 242.
8. П.В.Коннин. О национальном и иррациональном. «Вопросы философии» 1968, №5, s.115.

ГУЛЬШЕН МАМЕДОВА

Предподаватель кафедры «Политологии и социологии» БГУ
babyface.gnl@hotmail.com

ТВОРЧЕСТВО И ИНТИУЦЯ

В статье рассматривается проблемы интуиции как единство эмоционального и рационального, и некоторые аспекты творчество как познавательного процесса. Автор освищает роль интуиции в процессе человеческой деятельности осуществляя комплексный подход к интуиции. Рассматривая пазличные формы интуиции автор раскрывает роль каждой из них в процесс творчечтво.

GULSHAN MAMEDOVA

Teacher of department of Politology and sociology of BSU
babyface.gnl@hotmail.com

CREATIVE ACTIVITY AND INTUITION

Creative work as reason of cognition and the problem of intuition being characterized as emosional-rasional process of the thinking is investigated in the article. Author looks through the role and importance of the intuition in the activities of the man. Author analysing the intuition forms and deals their importance in the process of creative work.

Rəyçilər: f.e.n., Əfəndiyeva X., f.e.n., t.e.d. Z. Hacıyev

Bakı Dövlət Universitetinin Politologiya və sosiologiya kafedrasının 26 noyabr 2010-cu il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür (protokol № 06)